

Олена Локшина,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
завідувач відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України

Аліна Джурило,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНИЙ ПАРИТЕТ У ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: НА ПРИКЛАДІ ВІДДІЛУ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Ключові слова: *гендерний паритет, дослідницький простір, відділ порівняльної педагогіки, Інститут педагогіки НАПН України.*

Постановка проблеми. За даними ЮНЕСКО співвідношення жінок і чоловіків-дослідників станом на 2018 р. становило 1/3. (UNESCO, 2021).

У ЄС пропорція є аналогічною. За даними Європейської Комісії частка жінок-дослідниць є відносно низькою – у 2015 р. лише 33,4% науковців в двадцяти восьми країнах ЄС – жінки. У Латвії і Литві цей відсоток є найвищим – 51,0 і 50,7 відповідно, найнижчим – у Нідерландах (25,4%) та у Франції (26,1%) (European Commission, 2019).

Лише 24% жінок-дослідниць обіймають топові академічні посади; жінки досі мало представлені у галузі STEM; патентовласниками є менш, ніж 10% жінок (European Commission, 2019).

З метою промоції гендерного паритету у дослідницькому секторі ЄС впроваджує системну політику, спрямовану на підтримку ініціатив держав-членів. Не менш цілеспрямованою є діяльність ЄС з розбудови регуляційних засад гендерного паритету у дослідницькому просторі.

В умовах євроінтеграційного руху України дослідження практики розбудови гендерного паритету в ЄС є актуальним, особливо після запровадження Плану гендерної рівності на рівні «Горизонт Європа». Основними дослідницькими питаннями цього дослідження є: «Якими є орієнтири ЄС з розбудови гендерної рівності у дослідницькому просторі?» та «Яким є сприйняття ідеї гендерного паритету у дослідницькому просторі України?».

Методологія дослідження. Метою дослідження є аналіз сприйняття ідеї гендерного паритету у дослідницькому просторі на прикладі відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. Висновки дослідження ґрунтуються на аналізі політики ЄС щодо гендерної рівності у галузі досліджень та інновацій (Стратегія гендерної рівності на 2020-2025 (2020), Повідомлення Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському соціально-економічному комітету та Комітету регіонів щодо нового європейського дослідницького простору для дослідження та інновацій (2020), Рамкова програма «Горизонт Європа») та результатах міні-опитування співробітників відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН

України. В опитуванні взяло участь 5 співробітників, опитування було проведено 31 травня 2021 р. за допомогою Google Forms.

Висновки, основні внески, результати. У 2020 р. ЄС затвердив Стратегію гендерної рівності (Gender Equality Strategy) 2020 – 2025, метою якої є розбудова політики, спрямованої на подолання гендерного насильства та ліквідацію гендерних стереотипів; подолання гендерних нерівностей на ринку праці; досягнення рівної участі жінок і чоловіків в економіці; досягнення гендерного балансу у процесі прийняття рішень та у політиці (European Commission, 2021).

Цілісний підхід до імплементації Стратегії в кордонах ЄС передбачає її поширення на дослідницький сектор. Інструментами реалізації ідей гендерної рівності обрано: Рамкову програму з дослідження та інновацій «Горизонт Європа» (2021-2027) і формат нового Європейського дослідницького простору (European Research Area) (2020).

Рамкова програма «Горизонт Європа» запроваджує такі інновації:

– плани гендерної рівності поступово стануть частиною критеріїв добору для державних органів, дослідницьких організацій, закладів вищої освіти країн ЄС та асоційованих країн, які подають заявку на програму «Горизонт Європа»;

– інтеграція гендерного виміру у науково-інноваційний зміст стає вимогою за замовчуванням;

– цільове фінансування буде надаватися гендерним та міжсекторальним дослідженням, розробленню інклюзивної політики гендерної рівності на підтримку нового Європейського дослідницького простору та розширенню можливостей жінок-новаторів.

В рамках розбудови Європейського освітнього простору проголошено необхідність: гендерної рівності у дослідницькій кар'єрі; гендерного балансу у процесі прийняття рішень; інтеграції гендерного виміру до змісту досліджень та інновацій.

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005) гарантовано гендерну рівність, що трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (Закон України, 2005).

Жінки роблять ґрунтовний внесок у розвиток науки в Україні. Станом на 2015 р. жінки-дослідниці становили 46,3% від сукупної кількості дослідників. Більша їх кількість здійснюють дослідження у гуманітарній сфері. Частка жінок-дослідниць у природничих науках становила 49,5%, технічних – 37,4%, гуманітарних – 68,0%, суспільних – 64,1%, з них – 75,1% з педагогічних наук (Ісакова, 2018).

Водночас, в Україні також існують проблеми з гендерним паритетом в науці, до ключових з яких віднесено:

– горизонтальну гендерну сегрегацію, яка підтверджується наявністю дисциплінарних переваг дослідників-жінок і дослідників-чоловіків. Жінки представлені нерівномірно за галузями науки;

– вертикальну гендерну сегрегацію, яка виражена в тому, що частка жінок скорочується з підвищенням кваліфікаційного рівня. Жінки досі слабо представлені на керівних посадах у науці, що ускладнює їхній вплив на наукову політику та розвиток наукових організацій і науки в цілому (Ісакова, 2018).

Зазначені та інші гендерні виклики актуалізують осмислення і імплементацію ідей ЄС щодо гендерної рівності. Аналізуючи результати дослідження сприйняття цих ідей співробітниками відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, слід зазначити, що 60% опитаних відзначили, що у дослідницькому просторі України існує гендерний дисбаланс.

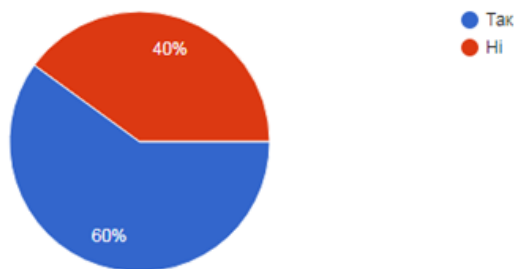

Рис. 1. Існування гендерного дисбалансу у дослідницькому просторі України

Респонденти відзначили, що найбільше це проявляється на рівні керівних посад, які переважно займають чоловіки.

Щодо обізнаності про Стратегію гендерної рівності 2020 – 2025, 100% опитаних відповіли, що не знали про даний документ та його положення. 80% респондентів також не були обізнані з пріоритетами Європейського дослідницького простору щодо гендерної рівності (гендерна рівність у дослідницькій кар'єрі; гендерний баланс при прийнятті рішень; інтеграція гендерного виміру до змісту досліджень та інновацій).

Водночас, 60% опитаних після ознайомлення зазначили, що ці пріоритети мають бути запроваджені до дослідницької сфери в Україні (рис. 2).

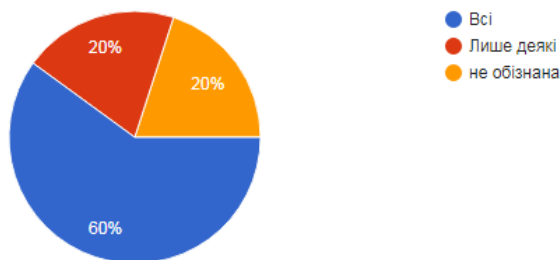

Рисунок 2. Доцільність запровадження пріоритетів Європейського дослідницького простору в Україні

Отже, гендерний паритет розглядається одним з пріоритетів розвитку науки в Україні, а орієнтири ЄС щодо імплементації гендерної рівності в дослідженнях та інноваціях підтримуються переважною більшістю дослідників. Водночас, нагальним є як їх промоція серед українських дослідників, так і імплементація на рівні регуляторних засад і державної політики в Україні.

Список використаних джерел:

UNESCO. (2021, 11 лютого). *One in three researchers is a woman*. Режим доступу: <https://en.unesco.org/news/one-three-researchers-woman>

- European Commission. (2019). *She figures 2018*. Directorate-General for Research and Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. Режим доступу: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9540ffa1-4478-11e9-a8ed-01aa75ed71a1>
- European Commission. (2021). *2021 Report on Gender Equality in the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2021_printable_en_0.pdf
- European Commission. *The Commission's gender equality strategy*. Дата звернення 03.06.2021. Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/democracy-and-citizens-rights/gender-equality-research-and-innovation_en#the-commissions-gender-equality-strategy
- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15?find=1&text=%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0+%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w2_1
- Ісакова Н. Б. (2018). Гендерний паритет у науці: тенденції в світі та в Україні. *Наука та наукознавство* 2018. № 2 (100). Режим доступу: <https://core.ac.uk/downloadpdf/162254126.pdf>

Людмила Люшнівська

викладач

УДПУ імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ З ОГЛЯДУ НА СУЧАСНІ УМОВИ

Ключові слова: позитивна мотивація, інтелектуальні та креативні навички, сприятливі умови, професійний розвиток, захоплююча інтелектуальна діяльність.

Ми живемо у динамічному світі, що швидко розвивається, з подіями та тенденціями, що швидко змінюються, в умовах соціальних, економічних та моральних трансформацій. Усі ці великі зміни в усіх сферах життя суспільства, втрата існуючих цінностей і поява нових не може не мати значного впливу на розвиток сучасної системи освіти і методів викладання. Негативні результати людської діяльності, екологічні проблеми, війни, катастрофи, епідемії, незалежно від того, де саме вони відбуваються, впливають на наше оточення, здоров'я і соціальні умови.

Освіта сьогодні має сконцентруватися на об'єднуючих зусиллях, застосуванні досвіду та можливостей різних країн, незважаючи на їхні релігійні погляди, мати на меті захист середовища, уникнення війн, запобігання нещасних випадків, катастроф, терористичних актів та пандемічних атак. Освіта має стати одним із головних чинників збереження гуманістичних цінностей, якості умов праці і життя в цілому.

Наприкінці ХХ - на початку ХХІ століття світ став зовсім іншим, ніж 10, 15, 20 років тому. Повинна змінитися і система підготовки особистості до майбутнього життя, повинна змінитися роль виховання. [10, с. 402–412].